
FIGHT OR FREEZE

Gesprekspapier bij Marcus 14:42-52

Op 2 mei 2011 werd Osama Bin Laden door een actie van Amerikaanse speciale troepen om het leven gebracht in zijn woning in Pakistan. Het was een belangrijk markeringsmoment in de strijd tegen terrorisme en werd alom met vreugde begroet.

Wat mij – en ik denk vele anderen – voor ogen staat van deze actie, is niet zozeer de locatie waar het gebeurde of beeldmateriaal van de daadwerkelijk actie, maar een foto van de *situation room* in het Witte Huis, waar president Obama en – dan nog – vice-president Joe Biden, omringd door stafleden en militairen, de actie aan het volgen waren. Hun ingespannen gezichten maken duidelijk: wat hier gebeurt op dit moment is veel meer dan de uitschakeling van één man, maar een symbolisch moment, een kantelpunt in de strijd van het terrorisme: het gezicht van het wereldwijde terrorisme wordt uit de weg geruimd. (De toekomst zou leren dat de slag niet het einde betekende van het terrorisme)

In zekere zin zitten we in Marcus 14 ook in de *situation room*. We zijn getuigen van de arrestatie van Jezus van Nazareth. Een nachtelijke actie die veel meer is dan een toevallige arrestatie, maar geladen is door symboliek. We zullen echter merken dat we – anders dan in de *situation room* in het Witte Huis – niet maar buitenstaanders zijn die gespannen meekijken, maar dat deze arrestatie ook over ons gaat.

Het is een *ontluisterende scene*, maar tegelijk ook een enorm *hoopvolle scene*. De manier waarop Marcus dit verhaal beschrijft maakt duidelijk dat we hier niet zomaar met een toevallige arrestatie te maken hebben, maar dat hier – als het ware – de machten van het kwaad en het onrecht in deze wereld, zich met vereende krachten op Jezus stortten. En met dat ze zich zo op Jezus stortten, laten ze tegelijk ook hun lelijke gezicht zien.

Voordat we gaan kijken naar de hoop die deze tekst bevat, wil ik eerst met jullie stil staan bij de ontluistering en ontmaskering van het kwaad.

VERRAAD

Het eerste lelijke gezicht van de macht van het kwaad komt aan het licht bij het verschijnen van de persoon van Judas. Doordat hij plotseling op het toneel verschijnt leren we dat het kwaad en het onrecht van deze wereld zich bedienen van *verraad* om hun doelen te bereiken.

Wat is verraad? Verraad is een schending van openlijk beleden trouw. Je zegt en je doet je voor alsof je iemand steunt, maar als puntje bij paaltje komt dan laat je hem keihard vallen. Verraad is het betonrot in het gebouw van intermenselijke relaties die enkel en alleen kunnen floreren op basis van vertrouwen en loyaliteit. Verraad ontwricht en verwoest, relaties en samenlevingen.

Nu is het zaak dat we eerlijk durven zijn. We kunnen nu natuurlijk vol walging en afkeer over Judas te spreken, maar daarmee maken we onszelf er al snel te gemakkelijk van af. We moeten namelijk niet voorbijgaan aan het feit dat deze zelfde Judas de afgelopen periode heel intensief met Jezus is opgetrokken. Marcus heeft weliswaar al eerder laten weten dat Judas Jezus zou verraden (3:19), maar dat is achteraf praten. Op het moment dat Jezus de twaalf leerlingen aanwijst weet niemand dat nog. We kunnen niet in het hart van Judas kijken, maar we kunnen er toch wel vanuit gaan dat ook hij de eerste periode vol enthousiasme was voor Jezus' leer en wonderen.

Maar ergens is er iets geknakt, kapotgegaan, zo definitief dat de bewondering en het enthousiasme van Judas is omgekeerd in afkeer en haat. Teleurstelling en verbittering hebben z'n hart in de greep gekregen.

Waar en wanneer dat gebeurd is weten we niet, maar *dat het gebeurd is binnen de meest intieme kring van Jezus' leerlingen moet ons voorzichtig maken om ons er gemakkelijk van af te maken*: als rondom Jezus zelf – toen en daar – verraad een plek kan hebben, zou zo maar kunnen betekenen dat het vandaag ook zou kunnen gebeuren. Dat verraad van Judas is niet een *incident*, maar een instrument van onrecht dat ook vandaag nog gebruikt wordt.

Jezus wordt *verraden*: hij deelt in het menselijke betonrot van verraad en ontrouw, maar juist door deze weg te gaan zal Jezus ons rotte menselijke beton vervangen door het onverwoestbare beton van goddelijke trouw.

Vraag: heb je zelf ervaringen met (gevoelens van) verraad? Hoe ga je daar mee om?

NACHTELIJK GEBEUREN

Het tweede lelijke gezicht van het kwaad wordt zichtbaar in het feit dat deze arrestatie zich 's nachts afspeelt. Het is duidelijk dat wat hier gebeurt het daglicht niet kan verdragen. Waarom niet? Omdat wanneer het overdag en in het openbaar gebeurt, er een opstand zal komen (14:2). Dan zal de menigte in de tempel en de stad z'n stem verheffen om het onrecht ongedaan te maken. Nee, beter 's nachts, dan ziet niemand wat er gebeurt.

Is dat niet hoe het gaat met onrecht: het gebeurt op momenten en op plaatsen die onttrokken zijn aan het zicht. Onrecht gebeurt niet in het openbaar, bloeit niet in het licht, maar woekert in het duister. En omdat het in het duister woekert ontgaat ons ook veel onrecht en kunnen we vaak de precieze gang van zaken niet meer achterhalen. Onrecht leeft van geheimzinnigheid en houdt die geheimzinnigheid ook in stand: denk aan de zwartgemaakte documenten in de toeslagen affaire.

Ook hier moeten we niet de fout maken alleen maar naar andere te wijzen. Kan heel ons leven, al ons denken, al ons voelen, het daglicht verdragen? Nee toch? We hebben toch allemaal onze donkere kanten waar zo maar onrecht en kwaad de regie kan nemen?

En is het niet juist deze duisternis in onszelf die een goede voedingsbodem is voor verraad: want hoe kun je de ander vertrouwen als er bepaalde aspecten van hem of haar in het duister gehuld zijn? Hoe kun je loyaal zijn als bepaalde kanten van de ander in het donker blijven?

Jezus wordt in het duister gevangengenomen. Zijn antwoord is ontmaskerend: ik was dagelijks bij jullie in de tempel. Ik had geen duistere zaakjes die ik verborgen moest houden, maar speelde van meet af aan open kaart.

Hier probeer het duister van deze wereld het licht van God te vangen en te doven, maar het enige resultaat is dat het duister nog donkerder wordt en het licht van Jezus liefde des te feller straalt.

Vraag: herken je wat er gezegd wordt over duister in onze eigen levens?

EEN MISDADIGER

Het derde lelijke gezicht van het kwaad openbaart zich in de verontwaardiging van Jezus: *jullie zijn erop uitgetrokken ... alsof ik een misdadiger ben*. Het onrecht en het kwaad van deze wereld werpt zich op Jezus, onschuldig als Hij is, alsof hij de grootst mogelijke misdadiger is. Als er moderne technische middelen waren geweest, dan hadden de priesters en Schriftgeleerden in de *situation room* gezeten, om de arrestatie live te volgen, zoals we de foto's kennen van Obama en de staf van het Witte Huis ten tijde van de arrestatie van Bin Laden.

Maar wat had Jezus nou gedaan? Zieken genezen. Op een wonderlijke manier voedsel uitgedeeld. Paria's weer een plek gegeven. Over God verteld. Hoop gebracht. Onrecht aan de kaak gesteld. Schijnheiligheid ontmaskert.

Niet bepaald misdaden, maar met name die laatste twee aspecten zorgen voor nogal wat onrust bij het establishment. Jezus was geen misdadiger, maar met Zijn omwenteling van liefde, hoop en recht leek hij op het punt te staan de *status quo* te doorbreken en de positie van de bovenlaag in het gedrang te brengen.

Om dat te voorkomen moest Jezus worden geframed als een misdadiger. Jezus, belichaming van liefde, trouw, openheid, hoop en menselijkheid, wordt vermalen tussen de machtsdynamieken van deze wereld. Machtsdynamieken die er nog steeds zijn en die nog steeds hun ontelbare 'onschuldige' slachtoffers in het duister maken. Niet in een hof vlakbij Jeruzalem, maar in een vluchtelingenkamp op Lesbos, in een kledingfabriek in Bangladesh waar kinderen hun toekomst wordt ontnomen ... om maar twee voorbeelden te noemen. Ook hier kunnen we ons zelf niet buiten schot houden. Zijn wij niet net zo goed bezig de status quo in stand te houden ten koste van onschuldige slachtoffers?

Vraag: Wat denk jij bij de vraag die aan het einde gesteld wordt? Welke rol spelen de onschuldige slachtoffers in jouw denken en doen?

JUDAS EN DE LEERLINGEN

Judas komt eraan met zijn bende bewapend met zwaarden en stokken. Alleen al het feit dat deze mensen zo uitgerust zijn, verwachtend dat het wel vechten zal worden, laat zien dat Judas bar weinig begrepen heeft van het onderwijs van Jezus.

Maar ook de leerlingen blijken hardleers. Want ook hun reactie is tekenend. De Britse psychologe Sue Johnson laat hier haar boek 'Houd me Vast' zien dat er twee basale reacties zijn van geliefden die geconfronteerd worden met problemen in hun relatie: *fight or freeze*. Vechten door de ander de schuld te geven of vluchten door de problemen te negeren.

Natuurlijk heeft wat er in Getsemane gebeurt weinig te maken met relatietherapie, maar beide reacties zijn hier wel duidelijk te herkennen. Vechten of vluchten.

VECHTEN

We lezen van een van de leerlingen die een de dienaar van de hogepriester een oor afslaat. Via Lukas en Johannes weten we dat het om Petrus gaat en dat Jezus de beste man overigens geneest.

Petrus wil vechten, maar met dat hij het zwaard opneemt laat hij twee dingen zien. Ten eerste laat Petrus zo zien dat hij ook maar weinig begrepen heeft van de omwenteling die Jezus kwam brengen. Door zijn zwaard te grijpen reduceert Petrus Jezus tot de zoveelste revolutionair die door middel van geweld de macht wil grijpen. Maar Jezus kwam juist om in deze wereld vol geweld en onrecht een ander rijk te brengen: niet gebaseerd op geweld, maar op gevende liefde.

Ten tweede laat Marcus zien dat naar het zwaard grijpen zinloos is. Petrus slaat een oor af, meer niet. Wanneer het kwaad en het onrecht zich verheft, dan kun je terug gaan vechten, maar je zult op z'n hoogst wat schade toebrengen, zoals Petrus hier alleen maar een oor afslaat. Het kwaad verslaan lukt niet met z'n eigen middelen. Het kwaad en het onrecht van deze wereld verslaan lukt ons als mensen sowieso niet. We proberen het al zoveel eeuwen, maar we zitten er eenvoudig in vast.

VLUCHTEN

Het logische gevolg is dat er maar een reactie overblijft: vluchten. En dat doen de leerlingen massaal: vechten heeft geen zin, dan maar vluchten. Oog in oog met het kwaad zien ze geen andere uitweg meer, en

ze laten Jezus in de steek. Daarnet hadden we het over het verraad van Judas, maar is dit nu eigenlijk zoveel beter?

Dit vluchtgedrag is nog aan de orde van de dag vandaag de dag. Je ziet het om je heen en herkent het misschien ook wel bij jezelf: als het onrecht zo diep zit en het kwaad zo wijdverbreid, dan kunnen we er toch niets aan doen. Dan kunnen we beter wegvluchten van de problematiek, de ongemakkelijke vragen uit de weg gaan en gewoon doorleven in zelfgekozen onwetendheid, in plaats van het onrecht en het kwaad onder ogen te komen.

Maar vluchten kan wel even een tijdelijk opluchting geven, maar uiteindelijk kun je niet je hele leven op de vlucht zijn en zal je toch ergens rust moeten vinden. Zal je ergens in je leven toch de vraag naar het kwaad en het onrecht in de wereld en je eigen leven onder ogen moeten komen.

NAAKT

Zo staat het er niet best voor, menselijk gezien dan. Marcus benadrukt de ellendige situatie door aan het einde de jongeman te vermelden die naakt wegvlucht. Hij wilde het toch proberen om bij Jezus te blijven, maar ook hij laat Jezus achter. En nu vlucht hij naakt door de hof.

Onwillekeurig gaan je gedachten naar die andere hof waar mensen ook naakt voor elkaar wegvluchten omdat ze God niet vertrouwden. Je moet denken aan Adam en Eva die hun naaktheid voor elkaar verbergen. Daar begon alle ellende mee. Het is alsof Marcus zo de vraag opwerpt: zijn we iets verder gekomen?

Vraag: Welke reactie – fight or freeze – herken jij het meest?

JEZUS

En, zijn we iets verder gekomen? Jawel, want ook hier is God zelf ook in de hof. Niet om een wandeling in de avondkoelte te maken en de mens ter verantwoording te roepen, zoals aan het begin van de Bijbel. Nee, hier is God zelf in de hof om verantwoording te nemen. Hier is God in een onschuldig, zwak en eenzaam mens die het verraad, het wantrouwen, het geweld en het duister van deze wereld wil dragen.

Jezus vecht niet... Jezus vlucht niet... Jezus draagt...

Hij draagt het verraad. Hij draagt het duister. Hij draagt de macht van het kwaad. Hij draagt de vlucht van zijn meest intieme leerlingen. Niet omdat Hij niet anders kan, maar omdat Hij niet anders wil.

In Jezus komt God zelf afrekenen met de krachten van het onrecht en het kwaad in deze wereld en in ons hart. Hij trekt het naar zich toe, laat het over zich heen storten, absorbeert de diepe concentratie van onrecht, schuld en kwaad als Hij hangt aan het kruis. En zo baant Hij de weg naar een koninkrijk waarin mensen niet meer vastzitten in structuren van onrecht en schuld. Zo open Hij het perspectief op Gods toekomst, waarin geen plaats meer is voor kwaad.

Midden in een wereld waarin kwaad en onrecht nog aan de orde van de dag zijn, concentreren we ons op Jezus. Elke keer dat we geconfronteerd worden met onrecht en kwaad, dan mogen we onze harten en gedachten richten op Jezus en beseffen dat we – wanneer we ons vertrouwen stellen op Hem – tot zijn rijk behoren en dat Hij als onze redder het kwaad overwint en het onrecht rechtzet. We hoeven niet te vechten in de gedachte dat alles van ons afhangt. We hoeven niet te vluchten om het leven een beetje dragelijk te maken. We mogen vertrouwen en hoop krijgen en in Zijn spoor die hoop laten zien.

Verwerking: neem de tijd voor gebed om Jezus te danken voor de weg die Hij is gegaan.